

досудовому розслідуванні: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.09 – кримінальний процес та криміналістика; судова експертиза; оперативно-розшукова діяльність / Національна академія внутрішніх справ. Київ, 2015. 238 с.

16. Погорецький М. А., Старенький О. С. Здійснення кримінального провадження щодо народних депутатів: окремі проблемні питання. *Вісник кримінального судочинства*. 2017. № 2. С. 79-90. URL : https://vkslaw.knu.ua/images/verstka/2_2017_Pogoretskyi_Starenkyi.pdf

17. Старенький О. С. Кримінальні процесуальні гарантії захисника як суб'єкта доказування у досудовому розслідуванні: теорія та практика: монографія. За заг. ред. д. ю. н., проф. М. А. Погорецького. Київ : Алерта, 2016. 336 с.

Денис ЮР'ЄВ

старший викладач кафедри
кримінального процесу
Дніпровського державного
університету внутрішніх справ

СТАТТЯ 615 КПК УКРАЇНИ: ПРАВОВИЙ ІНСТРУМЕНТ ДОСУДОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ В УМОВАХ ВІЙНИ

Повномасштабна війна диктує свої жорсткі правила не лише на полі бою, а й у сфері права. У цих екстремальних умовах виникає необхідність адаптації кримінального процесу до реалій, де доступ до електронних систем, судів чи навіть базових комунікацій може бути перервано.

Саме з цією метою законодавець запровадив статтю 615 Кримінального процесуального кодексу України [1], яка встановлює особливий режим кримінального провадження в умовах воєнного стану. Ця норма стала не лише тимчасовим механізмом реагування, а й надзвичайно важливим правовим інструментом, що дозволяє зберегти ефективність слідства без шкоди для основних прав людини.

Стаття 615 КПК України запроваджує гнучкий порядок досудового розслідування у випадках, коли через бойові дії неможливо дотриматися стандартних процесуальних процедур. Наприклад, якщо технічно неможливо внести відомості до Єдиного реєстру досудових розслідувань, слідчий або прокурор має право прийняти рішення про початок розслідування самостійно, шляхом винесення постанови. Усі дії при цьому фіксуються за допомогою доступних технічних засобів, а документи заносяться до реєстру одразу після відновлення доступу. Таким чином держава прагне забезпечити баланс між ефективністю слідства та прозорістю кримінального процесу.

Однак потрібно зважати на те, що всі зміни функціональних обов'язків та розширення меж повноважень поліцейських мають здійснюватися в межах чинного права. Виняткову увагу в контексті функціональних обов'язків поліцейських під час воєнного стану треба приділяти, на нашу думку,

додержанню міжнародних гуманітарних норм. Незалежно від внутрішніх законів, міжнародне гуманітарне право визначає перелік обов'язкових принципів та обмежень, що повинні братися до уваги.[2]

Особливою новелою є передача повноважень слідчого судді керівнику прокуратури у випадку, коли суд фактично не може здійснювати свої функції. У звичайних умовах це могло б викликати побоювання щодо надмірної концентрації повноважень в руках однієї особи [3]. Проте в умовах війни, коли суди можуть бути зруйновані або заблоковані, подібна зміна стає необхідністю. При цьому закон чітко вимагає від прокурора обґрунтовувати свої рішення, а також передбачає можливість їх оскарження в судовому порядку, що запобігає зловживанням.

Ще одним важливим аспектом є тимчасове зупинення строків досудового розслідування у випадках, коли його подальше проведення стає неможливим. Така норма дозволяє не порушувати права учасників провадження, а також зберігати справи в актуальному процесуальному стані до моменту, коли стане можливим відновити розслідування. При цьому обов'язковим є ухвалення прокурором мотивованої постанови із викладенням обставин, що унеможливили продовження дій.

Стаття також враховує ситуації, коли немає можливості залучити понятих при проведенні обшуку або огляду. У таких випадках допускається проведення слідчих дій без їхньої участі, однак за умови обов'язкової відеофіксації.

Це дозволяє зберегти докази легітимними, а процедури – процесуально захищеними навіть за відсутності стандартних гарантій.

Не менш важливою є можливість затримання підозрюваного без ухвали суду у випадку обґрунтованої загрози втечі чи інших обставин, що вимагають негайного реагування.

Водночас строк такого затримання суворо обмежено, а за неможливості доставити особу до суду або організувати дистанційну участь – вона підлягає негайному звільненню. Такий підхід демонструє намагання зберегти верховенство права навіть у критичних умовах [4].

Окрема увага у статті приділена захисту прав затриманих і підозрюваних. Закон прямо зобов'язує слідчих забезпечити участь захисника, у тому числі дистанційно, а також участь перекладача, якщо це необхідно. Це запобігає ситуаціям, коли особа може бути позбавлена можливості захистити себе лише через технічні чи воєнні обставини.

Запроваджено й нові правила щодо підсудності, коли суди, що знаходяться на окупованих або прифронтових територіях, не можуть здійснювати правосуддя. У таких випадках матеріали розглядаються судами за місцем органу досудового розслідування або іншими, визначеними у порядку, встановленому законодавством [3, с.18]. Це дозволяє уникати

правової прогалини і забезпечити безперервність кримінального процесу.

Узагальнюючи, можна сказати, що стаття 615 КПК України – це приклад правового компромісу між надзвичайними обставинами та принципами правової держави.

Вона дозволяє адаптувати кримінальне провадження до умов, в яких працює система правосуддя під час війни, не втрачаючи при цьому базових гарантій прав людини. Водночас очевидно, що її застосування потребує постійного контролю, прозорості та ретельного документування, аби уникнути зловживань у майбутньому.

1. Кримінальний процесуальний кодекс України: Закон України від 13.04.2012 № 4651-VI. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text>

2. Білієнко Є. Г., Трень Т. О., Юр'єв Д. С. Деякі аспекти забезпечення Національною поліцією України правопорядку в умовах воєнного стану // Актуальні проблеми досудового розслідування та протидії злочинності в сучасних умовах : матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. (м. Дніпро, 24 трав. 2024 р.). – Дніпро : ДДУВС, 2024. – С. 148–150. – URL : <https://er.dduvs.edu.ua/bitstream/123456789/16501/1/23.pdf>

3. Моренко В.І. Строки досудового розслідування: проблеми правозастосування та шляхи їх вирішення. Серія ПРАВО. Випуск 87: частина

4. Гловюк І., Дроздов О., Тетерятник Г., Фоміна Т., Рогальська В., Завтур В. Особливий режим досудового розслідування, судового розгляду в умовах воєнного стану: науково-практичний коментар Розділу IX-1 Кримінального процесуального кодексу України. Видання 3. Електронне видання. Дніпро–Львів–Одеса–Харків, 2022. Станом на 25 серпня 2022. 78 с.